

O razumijevanju kajkavskog leksika kod djece predškolske dobi u kajkavskom govornom području

Lacković, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:969307>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

ANA LACKOVIĆ

DIPLOMSKI RAD

**O RAZUMIJEVANJU KAJKAVSKOG
LEKSIKA KOD DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI U KAJKAVSKOM GOVORNOM
PODRUČJU**

Zagreb, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(ZAGREB)**

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Lacković

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: O RAZUMIJEVANJU KAJKAVSKOG
LESIKA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI U KAJKAVSKOM
GOVORNOM PODRUČJU**

Mentor: prof. dr. sc. Đuro Blažeka

Zagreb, rujan 2024.

SADRŽAJ

Table of Contents

SADRŽAJ	3
Sažetak	4
Summary	5
1. UVOD	1
2. GOVOR	2
2.1. Jezik i govor	3
2.2. Razvoj govora kod djece predškolske dobi.....	3
2.3. Strategije za podršku razvoja govora	3
3. SPORAZUMIJEVANJE	5
4. JEZIČNE RAZINE	6
4.1. Hrvatski standardni jezik	6
4.2. Razgovorni jezik	7
4.3. Narječja ili dijalekti	7
5. LEKSIK KAJKAVSKOG NARJEČJA	9
6. KAJKAVSKO NARJEČJE	10
6.1. Važnost proučavanja usvajanja jezika u predškolskoj dobi.....	10
6.2. Utjecaj odgoja na poznavanje kajkavskog narječja	11
6.3. Njegovanje jezične baštine u ranom djetinjstvu	11
7. SOCIOLINGVISTIČKA PERSPEKTIVA USVAJANJA DIJALEKTA	13
7.1. Kognitivni procesi uključeni u rano učenje jezika.....	14
8. USVAJANJE KAJKAVSKOG LEKSIKA U PREDŠKOLSKOJ DOBI	16
8.1. Uporaba jezika u predškolskim ustanovama.....	17
9. ULOGA ODGOJITELJA	21
10. ZAKLJUČAK	23
11. LITERATURA	24
<i>Izjava o samostalnoj izradi rada</i>	26

Sažetak

O razumijevanju kajkavskog leksika kod djece predškolske dobi u kajkavskom govornom području

U ovom diplomskom radu se daje uvid u proučavanje usvajanja i razumijevanja kajkavskog leksika kod djece predškolske dobi na kajkavskom govornom području. Rad se fokusira na sociolingvističke aspekte usvajanja dijalekta i jezične baštine u ranoj dobi te razmatra važnost i utjecaj odgojiteljskih strategija na poznavanje i očuvanje kajkavskog narječja u predškolskom kontekstu. Detaljno se obrađuju kognitivni procesi koji su uključeni u učenje jezika, kao i uloga odgojitelja u promicanju i očuvanju lokalnog dijalekta među najmlađima. Rad također istražuje kako odgojno-obrazovne ustanove mogu koristiti jezik kao sredstvo za njegovanje jezične baštine, kao i načine na koje se kajkavski leksik može integrirati u svakodnevne aktivnosti s djecom. Na temelju teoretskog okvira i empirijskih podataka, rad nudi uvide u strategije koje doprinose boljem razumijevanju i usvajanju kajkavskog leksika u predškolskoj dobi.

Zaključci diplomskog rada naglašavaju značaj uključivanja dijalekta u rani odgoj i obrazovanje te potiču na razvoj metodologija koje će podržavati očuvanje kajkavskog narječja kao važnog segmenta hrvatske kulturne i jezične raznolikosti.

Ključne riječi: Proučavanje, leksik kajkavskog narječja, govor, integracija, strategija

Summary

On the understanding of the Kajkavian lexicon in preschool children in the Kajkavian speaking area

In this diploma thesis provides insights into the study of the acquisition and understanding of the Kajkavian lexicon among preschool-aged children in the Kajkavian-speaking region. The work focuses on the sociolinguistic aspects of dialect acquisition and linguistic heritage at an early age and considers the importance and impact of educational strategies on the knowledge and preservation of the Kajkavian dialect in a preschool context. It thoroughly examines the cognitive processes involved in language learning, as well as the role of educators in promoting and preserving the local dialect among the youngest children. The thesis also explores how educational institutions can use language as a means of nurturing linguistic heritage, as well as ways in which the Kajkavian lexicon can be integrated into daily activities with children. Based on a theoretical framework and empirical data, the work offers insights into strategies that contribute to a better understanding and adoption of the Kajkavian lexicon at a preschool age.

The conclusions of the thesis emphasize the importance of including dialect in early education and encourage the development of methodologies that will support the preservation of the Kajkavian dialect as an important segment of Croatian cultural and linguistic diversity.

Keywords: Study, Kajkavian lexicon, speech, integration, strategy

1. UVOD

Jezik, govor i mišljenje su tri međusobno povezana segmenta koja su stalno u interakciji i predmet su proučavanja u psihologiji, filozofiji i lingvistici. Procesi mišljenja omogućuju nam učenje i usvajanje jezika, što zauzvrat omogućava organizaciju verbalne komunikacije (Pavličević-Franić, 2005).

Govor se počinje razvijati od najranijih dana djetetova života, a obitelj igra ključnu ulogu kao najbliže i najprirodnije okruženje za to razvojno putovanje. U tom kontekstu, majka ima posebno značajnu ulogu u razvoju govora svog djeteta, često bolje poznajući njegove potrebe i sposobnosti od stručnjaka poput liječnika, psihologa ili logopeda (Posokhova, 2008).

Kajkavski dijalekt, kao jedno od tri glavna hrvatska narječja, ima jedinstvene fonološke, morfološke i sintaktičke karakteristike koje se razlikuju od standardnog hrvatskog jezika. Djeca u kajkavskom govornom području naglašavaju leksik kroz prirodnu interakciju u svakodnevnom govoru unutar obitelji, zajednice te kroz medije i obrazovanje. Sociolingvistički faktori poput statusa jezika u zajednici, prisutnosti jezika u lokalnim medijima i školama, te stavova prema dijalektu značajno utječu na stupanj i način na koji djeca usvajaju kajkavski leksik. Usvajanje jezika u predškolskoj dobi je kritično razdoblje za razvoj jezičnih sposobnosti. Djeca koriste kognitivne procese poput percepcije zvukova, memoriranja riječi i razumijevanja gramatike kako bi naučila i koristila kajkavski leksik. Kroz igru, ponavljanje i rime, djeca razvijaju fonološku svijest, koja je temelj za razvoj čitalačkih i pisačkih vještina.

Odgovitelji u predškolskim ustanovama igraju ključnu ulogu u poticanju usvajanja kajkavskog leksika. Praktične aktivnosti poput čitanja priča, pjesama i organiziranja igara na kajkavskom jeziku, pomažu učvrstiti znanje i upotrebu dijalekta. Također, inkluzija kajkavskog jezika u kurikulum može pružiti strukturiran pristup učenju, dok istovremeno njeguje jezičnu raznolikost i kulturni identitet.

Rano usvajanje kajkavskog leksika ne samo da pomaže u očuvanju dijalekta, već također potiče razvoj dječje sposobnosti adaptacije i bilingvizma. Razvoj vještina u više jezika može poboljšati kognitivnu fleksibilnost, kreativno mišljenje i socijalnu empatiju kod djece.

Djeca koja stižu u odgojno-obrazovne ustanove donose sa sobom jezični idiom koji su usvojili u domaćem okruženju. Prvi susret s učenjem standardnog jezika predstavlja značajnu prekretnicu u njihovom jezičnom razvoju. Materinski govor djeteta čini temelj za usvajanje standardnog književnog jezika. Odgovitelji imaju ključnu ulogu u tom procesu; umjesto da zanemare djetetov prvi jezik, trebali bi ga aktivno uključiti u razne obrazovne aktivnosti. To pristup omogućava djetetu da brže i efikasnije ovlada oba jezična oblika (Pavličević-Franić, 2005).

2. GOVOR

Govor je zvučni način izražavanja jezika, koji obuhvaća sustav verbalnih i neverbalnih znakova s određenim značenjima koji se koriste u međuljudskoj komunikaciji. Za učenje govora, djeci su neophodni poticaji i podrška iz sociokulturnog okruženja u kojem žive. Govor igra ključnu ulogu u životima ljudi, a zbog njegovog složenog procesa i rane faze razvoja kod djece, važno je da roditelji, odgojitelji i šira zajednica budu svjesni kako mogu pomoći djeci u razvoju govora i njihovom općem razvoju. (Škarić, 1988).

Prema Kentu (2002), govor je jedan od najznačajnijih postignuća u djetinjstvu koje otvara vrata različitim obrazovnim i socijalnim iskustvima. Aktivnost govora omogućava ljudima da se nose s raznim izazovima, a ponekad od njega ovisi i zdravlje te kvaliteta života čovjeka.

Starc i suradnici (2004) prenose mišljenje E.H. Lennenberga opisano u radu Rathusa (2001), koji navodi da se kritično razdoblje za početak govora kod djece nalazi između 18. i 24. mjeseca života. Oni ističu da je to razdoblje važno zbog sazrijevanja živčanog sustava i strukturalnih promjena u mozgu, uključujući brzi porast moždane mase i površine moždane kore, kao i povećanje broja veza među živčanim stanicama te između određenih regija mozga. Naglašavaju važnost adekvatne socijalne stimulacije u tom osjetljivom periodu kako bi dijete iskoristilo svoje urođene sposobnosti i tako razvilo govor.

Prvi plač djeteta je prva vokalizacija koja služi kao signal okolini i uvod je u kasniji razvoj govora. Kako bi dijete naučilo govoriti, mora prvo razviti sposobnost razumijevanja simbola. Također, preduvjet za razvoj govora je fiziološka zrelost živčanog sustava djeteta i proces socijalizacije. Dijete postepeno uči govor osoba koje ga okružuju, trudeći se reproducirati slične zvukove koje čuje, što uključuje ponavljanje i izgovaranje riječi koje čuje od drugih (Nikolić, 1996).

Kajkavski govor postao je podložan promjenama i štokavizaciji kao posljedici društvenih promjena, utjecaja hrvatskog standardnog jezika obrazovanjem, medijima, kulturom i mnogim drugim. (Velički, Velički, Vignjević, 2009.) Mnogi kajkavci počeli su se sramiti svog kajkavskog govora na kojem su odrasli, a kad se pojavljuje na televiziji i u medijima općenito sveden je na razinu vica. U razgovoru s djecom došlo se do spoznaje kako roditelji s kajkavskog govornog područja velikim dijelom ne govore kajkavskim jezikom kad razgovaraju s djecom što rezultira nepoznavanjem kajkavskog narječja djece s kajkavskog govornog područja. Upravo je predškolsko razdoblje ono u kojem djeca usvajaju jezik koji se odvija u njihovoj neposrednoj blizini. Ako želimo spasiti kaj, borbu za njegov opstanak trebamo započeti učenjem i njegovanjem kajkavskog narječja kod djece od najranije dobi. (Hranjec, 2004.)

2.1. Jezik i govor

U kontekstu jezika i govora, važno je razlikovati ove dvije komponente. Jezik je sustav znakova i pravila kojima se omogućava komunikacija, dok je govor jedan od načina realizacije jezika, tj. njegova izgovorena forma. Govor je dinamičan i uključuje ne samo izgovor riječi već i ton, intonaciju i brzinu kojom se riječi izgovaraju. Razumijevanje i poticanje razvoja jezika i govora kod predškolske djece uključuje prepoznavanje tipičnih razvojnih prekretnica i sudjelovanje u aktivnostima koje promiču jezične vještine.

Aktivnosti kao što su čitanje knjiga koje potiču rime i igre s riječima mogu pomoći u razvoju fonološke svjesnosti, što je temelj za kasnije učenje čitanja i pisanja. Razvoj jezika je kontinuiran proces, i svako dijete se razvija individualno.

2.2. Razvoj govora kod djece predškolske dobi

Razvoj govora kod djece predškolske dobi je složen proces koji započinje od najranijih dana života. U tom razdoblju, djeca se postupno upoznaju s zvukovima i ritmovima jezika koji ih okružuje. Učenje govora u predškolskoj dobi odvija se kroz nekoliko faza, počevši od brbljanja do formiranja cjelovitih rečenica. Važno je pružiti djeci bogato jezično okruženje koje potiče njihov verbalni razvoj.

Prema Posokhovej, razvoj govora započinje već u maternici kada dijete čuje glas svoje majke i uči ga razlikovati od drugih glasova, budući da se govor razvija i putem slušanja. Također je zanimljivo da djeca koja su u maternici slušala glazbu, kasnije tu istu glazbu prepoznaju i pozitivno na nju reagiraju (Posokhova, 2008).

2.3. Strategije za podršku razvoja govora

Strategije podrške razvoju govora u predškolskoj dobi ključne su jer tijekom ovog razdoblja djeca najintenzivnije usvajaju jezične vještine. Evo nekoliko načina na koje mogu čitati priče, pjesme i svakodnevne razgovore pomoći razvoju govora:

Čitanje priča

1. Stvaranje zanimljivosti: priče su odličan način za privlačenje pažnje djece. Zanimljive priče potiču djecu da slušaju i razvijaju svoje vještine slušanja.
2. Učenje novih riječi: kroz priče djeca imaju priliku susresti se s novim riječima i izrazima, što pridonosi njihovom vokabularu.
3. Razumijevanje strukture jezika: priče imaju svoj tok i strukturu, što pomaže djeci razumjeti kako se jezik koristi u različitim kontekstima.

Pjesmice

1. Ritmičnost i rime: pjesmice sa rimama i ritmom mogu pomoći djeci da lakše zapamte riječi i izraze. Ovo je osobito važno za fonološku svjesnost, koja je temeljna za čitanje.
2. Naučene geste i pokreti: uključivanjem tjelesnog pokreta (plesu ili gestikulacije) uz pjesmice, djeca se više povezuju s jezikom i potiče se njihova kreativnost.

Svakodnevni razgovori

1. Interakcija i dijalog: uključivanje djece u svakodnevne razgovore i postavljanje otvorenih pitanja potiče njihovu sposobnost izražavanja i razmišljanja.
2. Modeliranje jezika: kada odrasli koriste bogat vokabular i različite sintaktičke strukture prilikom razgovora s djecom, oni im daju dobar model za usvajanje jezika.

Kajkavski leksik

Korištenje kajkavskog leksika u predškolskoj dobi ima poseban značaj u očuvanju kulturnog identiteta. Evo nekoliko važnih točaka:

1. Promicanje identiteta: učenje kajkavskog jezika pomaže djeci da se poistovjete s lokalnom kulturom i tradicijom, što im daje osjećaj pripadnosti.
2. Razvoj bilingvizma: u predškolskom okruženju kombinacija standardnog i kajkavskog jezika može potaknuti razvoj dvaju jezika, što je korisno za kognitivni razvoj djece.
3. Kulturne priče i pjesme: uvođenjem tradicionalnih kajkavskih priča i pjesama u obrazovanje, djeca mogu bolje razumjeti svoje korijene i kulturne običaje.

Kroz sve ove strategije i pristupe, nije samo riječ o učenju jezika, već i o stvaranju okruženja u kojem će djeca rasti i razvijati se kao cjelovite ličnosti, s čvrstim identitetom i sposobnošću za komunikaciju i suradnju.

3. SPORAZUMIJEVANJE

Sporazumijevanje podrazumijeva primanje i prenošenje poruka, obavijesti, informacija, misli, osjećaja, iskustava i slično. Postoje različiti sustavi sporazumijevanja kojima se služe sva živa bića. Čovjek se, dakle, služi jezikom za razliku od životinja koje se također glasaju, ali nisu svjesne smisla i svrhe svojeg takozvanog govora. (Pavličević-Franić, 2005.)

Sporazumijevanje pomoću kajkavskog leksika obuhvaća značajke koje su karakteristične za kajkavski dijalekt, koji se odlikuje posebnim fonološkim, morfološkim i sintaktičkim svojstvima. Kajkavski dijalekt se razvijao u bliskom kontaktu s zapadnoslavenskim jezicima, posebice sa slovenskim, te sadrži mnogo posuđenica iz njemačkog, mađarskog i latinskog jezika, što dodatno obogaćuje njegov leksik. Osim toga, kajkavski je doživio određene semantičke adaptacije pod utjecajem standardnog hrvatskog jezika. (Celinić, 2020)

Postoji široka paleta istraživanja koja se bavi različitim aspektima kajkavskog dijalekta, uključujući njegovu leksikologiju i razvoj različitih rječnika. Ova istraživanja su ključna za razumijevanje kako se kajkavski dijalekt koristi u svakodnevnoj komunikaciji, kao i za očuvanje njegovih specifičnosti unutar šireg spektra hrvatskih dijalekata.

Važno je naglasiti da, unatoč modernim utjecajima i promjenama, kajkavski dijalekt zadržava svoju vitalnost, posebice u ruralnim područjima i manjim zajednicama gdje se njeguje kao važan dio lokalne kulturne i jezične baštine. (Časopis Hrvatskih studija, Vol. 14-15 No. 1, 2019.)

4. JEZIČNE RAZINE

U hrvatskom jeziku, jezične razine ili slojevi jezika obuhvaćaju različite aspekte strukture jezika i načina na koji se jezik koristi. Evo nekoliko ključnih jezičnih razina:

1. *Fonološka razina* - odnosi se na zvukovnu strukturu jezika, uključujući pravila za izgovor pojedinačnih glasova i njihove kombinacije.
2. *Morfološka razina* - bavi se strukturom riječi, uključujući formiranje riječi kroz deklinacije (promjene po padežima), konjugacije (promjene po vremenima), i tvorbu riječi (derivacija).
3. *Sintaktička razina* - fokusira se na strukturu rečenica i pravila koja određuju kako se riječi kombiniraju u ispravne sintagme i rečenice.
4. *Semantička razina* - bavi se značenjem riječi i rečenica, te kako se značenje mijenja u različitim kontekstima.
5. *Pragmatička razina* - odnosi se na upotrebu jezika u kontekstu i način na koji kontekst utječe na značenje. Pragmatika razmatra kako ljudi koriste jezik u stvarnoj komunikaciji, uključujući implikacije, sugestije i stilove komunikacije.

Svaka od ovih razina proučava određene aspekte hrvatskog jezika, od njegovih najmanjih jedinica do njegove upotrebe u stvarnom svijetu.

4.1. Hrvatski standardni jezik

Hrvatski standardni jezik razvijao se na temelju štokavskog dijalekta i danas je glavna varijanta jezika koja se koristi u književnosti i javnom govoru. Standardizacija hrvatskog jezika počela je u 19. stoljeću, a značajno je doprinio Ljudevit Gaj koji je 1835. godine dizajnirao hrvatsku latinicu, inspiriran češkim i poljskim abecedama. Hrvatski jezik sadrži mnoge riječi latinskog i njemačkog podrijetla. Mnoge nove hrvatske riječi nastale su spajanjem i prilagodbom postojećih. Hrvatski je usko povezan i međusobno razumljiv sa srpskim, bosanskim i crnogorskim.

U akademskom kontekstu, hrvatski jezik proučava se kroz različite dimenzije koje uključuju fonologiju, morfologiju, sintaksu, semantiku, leksikologiju i sociolingvistiku.

Hrvatska književnost bogata je povijesnim tekstovima koji sežu sve do srednjeg vijeka, kada su se koristila tri pisma: glagoljica, latinica i bosančica.

4.2. Razgovorni jezik

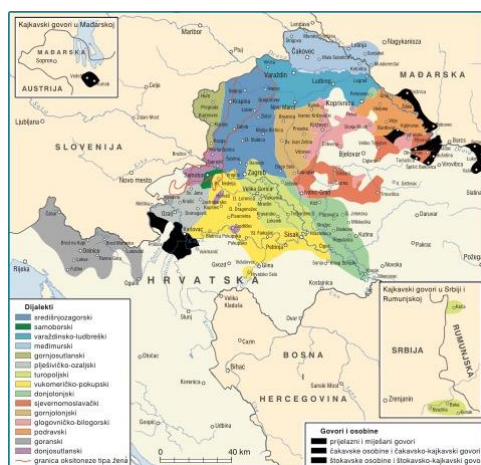
Razgovorni hrvatski jezik obiluje neformalnim izrazima i idiomima koji su uobičajeni u svakodnevnoj komunikaciji. Ovi izrazi dodaju osobnost i boju jeziku, čineći ga izravnijim i pristupačnijim. U razgovornom jeziku često se koriste skraćenice, lokalni izrazi i svakodnevne fraze koje nisu tipične za formalni standardni jezik. Također, primjetan je utjecaj engleskog jezika, posebno među mlađim generacijama. Razgovorni jezik se dinamično mijenja i odražava promjene u društvu i kulturi, posebice kroz sleng koji se brzo prilagođava novim trendovima. Osim toga, razgovorni jezik varira ne samo regionalno, već i unutar različitih društvenih skupina u istoj regiji, što ga čini složenim i raznolikim.

4.3. Narječja ili dijalekti

Hrvatski jezik bogat je različitim narječjima, od kojih su tri glavna: štokavsko, kajkavsko i čakavsko. Ova narječja se razlikuju po izgovoru, gramatici, rječniku i upotrebi.

Štokavsko narječje je najraširenije i temelj je standardnog hrvatskog jezika. Podijeljeno je na nekoliko subdijalekata, kao što su slavonski, istočnobosanski, zetsko-sandžački, i drugi. Ovo narječje karakterizira upotreba upitne riječi "što" i ima specifične gramatičke osobine poput gubitka slova 'h' u nekim riječima (na primjer, "hajde" postaje "ajde").

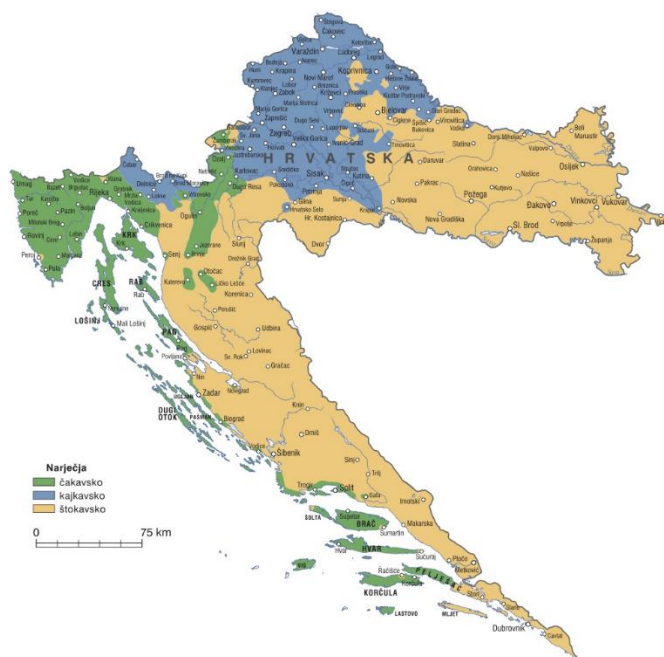
Kajkavsko narječje se uglavnom govori u središnjoj i sjeverozapadnoj Hrvatskoj, uključujući Zagreb i okolicu. Ovo narječje ima mnoge zajedničke karakteristike sa slovenskim jezikom, što ga čini posebnim unutar hrvatskih narječja. Kajkavski se razlikuje po upotrebi upitne riječi "kaj" i ima bogat vokabular koji se odražava u lokalnom govoru i književnosti.

Slika 1. Kajkavsko narječje

Čakavsko narječje se govori na obali i otocima, te se odlikuje svojom starinskom strukturom i specifičnim rječnikom. Čakavski je poznat po upotrebi upitne riječi "ča" i ima izražene karakteristike koje su očuvane zbog geografske izoliranosti mnogih čakavskih zajednica.

Sva tri narječja su važan dio hrvatskog jezičnog identiteta i kulture, iako se standardni hrvatski jezik temelji prvenstveno na štokavskom narječju. Ova narječja su povijesno imala svoje standarde u književnosti, a danas su značajan element regionalnog identiteta i kulturne raznolikosti. (Celinić, 2020)

Slika 2. Hrvatska narječja

5. LEKSIK KAJKAVSKOG NARJEČJA

Kajkavski leksik obilježen je raznolikim elementima koji reflektiraju kulturne i jezične interakcije kroz povijest. Neki od ključnih aspekata uključuju:

1. *Utjecaji susjednih jezika*: kajkavski jezik obogaćen je brojnim posuđenicama iz mađarskog i njemačkog jezika. Te posuđenice se često nalaze u tehničkom i specijaliziranom vokabularu, te ponekad nose pejorativna značenja koja odražavaju percepciju stranaca ili vanjskih utjecaja.
2. *Očuvanje arhaičnih elemenata*: unatoč promjenama, kajkavski jezik uspijeva sačuvati neke od svojih arhaičnih elemenata adaptiranjem starih riječi u nove kontekste, čime se održava živim dio jezične baštine.
3. *Deminutivi i hipokoristici*: kajkavski dijalekt karakterizira bogata upotreba deminutiva i hipokoristika, što ukazuje na emocionalnu toplinu i bliskost koja je prisutna u međuljudskim odnosima unutar kajkavskog govornog područja. Ovi oblici su posebno popularni u obiteljskom i prijateljskom obraćanju.
4. *Pseudoanalogonimija*: istraživanje ovog fenomena može pružiti dublje razumijevanje jezičnih procesa i potaknuti obrazovne prakse koje promiču bolje razumijevanje i integraciju kajkavskog narječja u šire obrazovne programe.

Sveukupno, kajkavski leksik je primjer kako jezik može biti istovremeno odraz povijesnih utjecaja i nositelj bogate kulturne i emocionalne baštine.

6. KAJKAVSKO NARJEČJE

Kajkavsko narječje jedno je od tri glavna narječja hrvatskog jezika i obiluje posebnostima koje ga razlikuju od drugih narječja. Prema Celinić (2020) Kajkavsko narječje govor je koji se primarno koristi u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske. To uključuje nekoliko područja unutar Hrvatske, kao i kajkavske govorne otoke u Mađarskoj i dijelovima Srbije i Rumunjske.

Kajkavsko narječje pokriva područje koje je geografski fragmentirano uslijed povijesnih migracija i osmanskih osvajanja, što je dovelo do stvaranja "otoka" kajkavštine okruženih štokavskim i čakavskim govorima.

Lingvističke osobine kajkavskog narječja karakterizira bogatstvo glasova koje povezuju s ostalim slavenskim jezicima, posebno sa slovenskim jezikom na zapadu, mađarskim na sjeveru i štokavskim i čakavskim narječjima na jugu i istoku.

Jedna od posebnosti kajkavskog narječja je očuvanje novih praslavenskih naglasaka u većem broju gramatičkih kategorija, što ukazuje na kompleksnu prozodijsku strukturu.

Kajkavsko narječje pokazuje izraženu dijalektalnu diferencijaciju, koja je rezultat povijesnih migracija, administrativnih podjela, i geografskih karakteristika regije.

6.1. Važnost proučavanja usvajanja jezika u predškolskoj dobi

Usvajanje jezika u predškolskoj dobi ima ključnu važnost iz nekoliko razloga:

1. Razvoj mozga: mozak djece je u ranoj dobi izuzetno podložan učenju i razvoju, što čini predškolsko doba idealnim za usvajanje jezika. Jezične vještine koje se razvijaju u ovoj fazi mogu imati dugotrajne učinke na verbalne sposobnosti djeteta.
2. Osnove komunikacije: usvajanje jezika omogućava djeci da izraze svoje misli i osjećaje, što je temelj za uspješnu komunikaciju. Razvijene jezične vještine pomažu djeci u socijalizaciji, učenju i općenitoj sposobnosti izražavanja.
3. Akademska uspješnost: postoje pokazatelji da rana jezična kompetencija može utjecati na kasniji akademski uspjeh. Djeca koja ranije razvijaju bogat rječnik i druge jezične vještine često imaju prednost u školi.
4. Kognitivni razvoj: usvajanje jezika potiče kognitivni razvoj, uključujući memoriju, sposobnost rješavanja problema i kreativno mišljenje. Jezik nije samo sredstvo komunikacije, već i alat za razmišljanje i razumijevanje svijeta.
5. Emocionalna dobrobit: sposobnost izražavanja emocija i misli kroz govor može pomoći djeci da bolje upravljaju svojim osjećajima i razvijaju zdravije odnose s drugima.

6. Višejezičnost: rano usvajanje više jezika može potaknuti djetetovu fleksibilnost u razmišljanju, osjetljivost na jezične nijanse i sposobnost prilagodbe u multikulturalnim okruženjima.

Stoga, poticanje usvajanja jezika u predškolskoj dobi ima višestruke prednosti koje pridonose sveobuhvatnom razvoju djeteta, oblikujući temelje za njihov budući obrazovni put i osobni razvoj.

6.2. Utjecaj odgoja na poznavanje kajkavskog narječja

Odgoj ima značajan utjecaj na poznavanje kajkavskog narječja, kao i bilo kojeg drugog narječja ili jezika.

1. Obiteljski utjecaj: obitelj je ključna za usvajanje jezika. Ako dijete odrasta u okruženju gdje se koristi kajkavski, vjerojatno će ga naučiti i koristiti.
2. Školski faktor: u regijama gdje se kajkavski govori, može postojati podrška za učenje i očuvanje tog narječja u školama. Nastava kajkavskog narječja može biti uključena u školski kurikulum ili se može održavati izvanškolske aktivnosti koje potiču njegovo učenje.
3. Mediji i kultura: televizija, radio, knjige, filmovi i druge medijske platforme imaju velik utjecaj na jezično okružje. Ako se kajkavski često koristi u medijima, ljudi će ga vjerojatnije naučiti.
4. Društveni faktori: društveni utjecaji, poput prijateljskih krugova i lokalne zajednice, također mogu oblikovati jezične navike pojedinca. Ako je kajkavsko narječje široko prihvaćeno i korišteno u društvenom okruženju pojedinca, vjerojatnije je da će ga naučiti i koristiti.
5. Osobni interes: interes pojedinca za učenje kajkavskog također igra važnu ulogu u usvajanju jezika. Ako netko ima osobni interes, vjerojatnije će uložiti trud u učenje i korištenje kajkavskog.

6.3. Njegovanje jezične baštine u ranom djetinjstvu

Njegovanje jezične baštine u ranom djetinjstvu ima ključnu ulogu u očuvanju kulturnog identiteta i bogatstva jezične raznolikosti. Za mnoge zajednice, jezik nije samo sredstvo komunikacije, već i temeljna oznaka identiteta i pripadnosti. U regijama gdje se govore različita narječja ili dijalekti, poput kajkavskog, njegovanje jezične baštine postaje još važnije kako bi se osiguralo da se ta bogatstva ne izgube u globaliziranom svijetu.

Jedan od ključnih aspekata njegovanja jezične baštine u ranom djetinjstvu je obiteljska interakcija. Roditelji igraju ključnu ulogu u prenošenju jezika na svoju

djecu. Kroz svakodnevnu komunikaciju, priče, pjesme i igre, djeca se upoznaju s jezikom svojih predaka. Obiteljsko okruženje pruža sigurno i podražavajuće mjesto za učenje jezika te pomaže djeci da razviju osjećaj pripadnosti i identiteta s obzirom na svoju kulturnu baštinu.

Osim obitelji, i škola ima važnu ulogu u njegovanju jezične baštine. Programi koji uključuju kajkavski jezik u kurikulumu ili dodatne aktivnosti izvan redovne nastave pružaju djeci priliku da se bolje upoznaju s jezikom i kulturom. Osim formalnog obrazovanja, sudjelovanje u lokalnim kulturnim događajima ili zajedničkim aktivnostima s rodbinom i prijateljima također doprinosi očuvanju jezične baštine.

Važno je naglasiti i važnost poticanja ponosa kod djece u vezi s njihovim jezičnim i kulturnim identitetom. Osjećaj ponosa i pripadnosti potiče ih da aktivno njeguju svoj jezik i nastave ga koristiti i prenositi na buduće generacije. Njegovanje jezične baštine u ranom djetinjstvu nije samo očuvanje jezika, već i očuvanje identiteta, tradicije i zajednice. Kroz obiteljsku podršku, obrazovne programe i kulturne aktivnosti, djeca mogu razviti snažnu vezu s jezikom svojih predaka i postati nositelji kulturne baštine u budućnosti.

7. SOCIOLINGVISTIČKA PERSPEKTIVA USVAJANJA DIJALEKTA

Sociolingvistička perspektiva usvajanja dijalekta pruža uvid u to kako jezične razlike i društveni konteksti međusobno djeluju tijekom procesa usvajanja jezika kod djece. U ovoj analizi možemo istražiti nekoliko ključnih aspekata koji utječu na usvajanje dijalekta:

1. Društveni kontekst

Društveni kontekst igra ključnu ulogu u oblikovanju jezičnih obrazaca koje djeca usvajaju. Djeca često slušaju i uče jezik iz svog neposrednog okruženja, što uključuje obitelj, vršnjake i lokalnu zajednicu. Na primjer:

- *Obiteljski dijalekti:* djeca često usvajaju dijalekt koji se govori u njihovom domu. Ako su roditelji govornici određenog dijalekta, postoji velika vjerojatnost da će dijete preuzeti te jezične obrasce.
- *Geografska lokacija:* djeca koja odrastaju u ruralnim područjima gdje je specifičan dijalekt u upotrebi mogu imati više poteškoća u usvajanju standardnog jezika, nego djeca koja dolaze iz urbanih sredina gdje su izložena različitim jezičnim varijantama.

2. Identitet i pripadnost

Identitet i osjećaj pripadnosti socijalnoj grupi značajno utječu na usvajanje dijalekta. Djeca se često identificiraju s jezičnim obrascima svojih vršnjaka i lokalne zajednice, što može uključivati:

- *Grupna identifikacija:* korištenje dijalekta može biti način izražavanja pripadnosti određenoj zajednici ili grupi. Primjerice, djeca iz iste gradske četvrti mogu koristiti specifične jezične obrasce kako bi se razlikovala od svojih vršnjaka iz drugih dijelova grada.
- *Utjecaj vršnjaka:* vršnjaci igraju važnu ulogu u oblikovanju jezičnih normi. Djeca često oponašaju jezik i dijalekt svojih prijatelja, osobito u razdoblju socijalizacije tijekom predškolskog i školskog uzrasta.

3. Jezične norme i vrijednosti

U sociolingvističkoj analizi posebno su važne norme i vrijednosti povezane s dijalektima. Dijalekti mogu nositi različite društvene konotacije:

- *Društveni status:* dijalekt koji se povezuje s višim društvenim statusom može biti privilegiran, dok može postojati stigma prema dijalektima koji se smatraju "nižima". Djeca su često svjesna tih normi i mogu donijeti odluke o korištenju dijalekta u određenim situacijama.
- *Kulturološke vrijednosti:* različiti dijalekti mogu biti povezani s određenim kulturnim identitetima ili tradicijama. Djeca mogu usvojiti dijalekt kao način povezivanja s određenim kulturnim naslijeđem.

4. Jezična svijest i izbor jezika

Jezična svijest igra ključnu ulogu u procesu usvajanja dijalekta. Djeca koja su svjesna razlika između standardnog jezika i dijalekta mogu razviti određenu razinu jezične prilagodljivosti:

- *Izbor jezika prema kontekstu:* svjesnost o tome kada i kako koristiti dijalekt ili standardni jezik može utjecati na odabir jezika u komunikaciji. Na primjer, dijete može koristiti dijalekt kod kuće, dok u školi koristi standardni jezik.
- *Refleksija o jeziku:* kako djeca rastu i razvijaju svoju jezičnu sposobnost, ona mogu postati kritičnija prema jeziku koji koriste, te birati jezične obrasce koji najbolje odgovaraju njihovim identitetskim potrebama i situacijama.

5. Intergeneracijska dinamika

Osim samog usvajanja dijalekta, sociolingvistička perspektiva također ispituje kako se dijalekti prenose s jedne generacije na drugu. Ovi procesi mogu uključivati:

- *Očuvanje jezika u zajednicama:* u zajednicama gdje je dijalekt važan dio identiteta, stariji govornici igraju ključnu ulogu u obrazovanju i socijalizaciji mladih kroz tradicionalne izraze i norme.
- *Promjena i adaptacija:* kako se društvena stanje mijenja, tako i način usvajanja dijalekta može evoluirati. Modernizacija, migracije i utjecaji medija mogu promijeniti dinamiku korištenja dijalekata među novim generacijama.

Sociolingvistička perspektiva usvajanja dijalekta jasno pokazuje da je jezično usvajanje složen proces oblikovan različitim društvenim, kulturološkim i identitetskim čimbenicima. Ova perspektiva omogućava dublje razumijevanje kako se dijalekti koriste u svakodnevnom životu i kako utječu na razvoj djece, identitet i pripadnost zajednicama. Razumijevanje ovih mehanizama može biti ključno za očuvanje dijalekta i promicanje jezične raznolikosti u društvu. Iz sociolingvističke se perspektive jezik promatra kao raslojena pojava koju sačinjava niz varijeteta, odnosno stvarnih oblika jezične uporabe (Mićanović, 2006)

7.1. Kognitivni procesi uključeni u rano učenje jezika

Rano učenje jezika uključuje niz kognitivnih procesa koji omogućavaju djetetu da razvije jezične vještine i kompetencije. Ovi procesi su ključni za razumijevanje kako djeca usvajaju jezik u ranom djetinjstvu i kako se jezične sposobnosti razvijaju tijekom vremena.

Jedan od ključnih kognitivnih procesa je percepcija zvukova. Prema studijama kao što su Kuhl et al. (2003) i Werker & Tees (2005), djeca su već pri rođenju sposobna razlikovati i percipirati zvukove iz svojeg jezičnog okruženja. Ovaj proces

omogućava im da prepoznaju i razlikuju foneme, osnovne zvučne jedinice jezika, što je ključno za razvoj jezičnih vještina.

Memoriranje riječi je još jedan važan kognitivni proces u ranom učenju jezika. Studije poput Mandlera (1980) pokazuju da se memoriranje novih riječi odvija kroz procese kratkotrajne i dugotrajne memorije te da je sposobnost povezivanja novih riječi s njihovim značenjem ključna za usvajanje jezika. Razumijevanje značenja riječi i gramatičkih struktura također zahtijeva kompleksne kognitivne procese. Prema istraživanjima poput Gleitmana et al. (2005), djeca razvijaju sposobnost razumijevanja pojmovnih kategorija, relacija između riječi te gramatičkih struktura kroz izloženost jeziku i interakciju s govornicima. Produkcija jezika uključuje aktivaciju jezičnih oblika i njihovo izražavanje u odgovarajućem kontekstu. Prema studijama poput Bowerman (1982) djeca postupno razvijaju sposobnost proizvodnje jezičnih izraza, počevši od jednostavnih riječi i fraza do složenijih rečenica.

Jezično razmišljanje i razvoj kritičkog mišljenja također su važni aspekti rane jezične kompetencije. Studije poput Vygotskog (1962) ističu ulogu jezičnog razmišljanja u razvoju kognitivnih procesa, dok istraživanja poput Mercer & Littleton (2007) naglašavaju kako učenje jezika potiče razvoj kritičkog mišljenja i analitičkih vještina.

Svi ovi kognitivni procesi djeluju zajedno kako bi omogućili djetetu da usvoji jezik i postane kompetentan govornik. Važno je kontinuirano istraživanje ovih procesa kako bismo bolje razumjeli kako se jezik razvija u ranom djetinjstvu i kako ih možemo podržati u njihovom jezičnom razvoju.

8. USVAJANJE KAJKAVSKOG LEKSIKA U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Jedan od ključnih čimbenika u usvajanju kajkavskog leksika u predškolskoj dobi je izloženost jezika u obitelji i lokalnoj zajednici. Djeca često usvajaju jezik kroz svakodnevnu komunikaciju s roditeljima, bakama, djedovima i drugim članovima obitelji koji govore kajkavskim dijalektom. Ova interakcija ne samo da povećava njihovu jezičnu kompetenciju, već i jača emocionalne veze unutar obitelji, omogućujući djeci da se osjećaju prihvaćeno i razumno.

Osim svakodnevne komunikacije, razne aktivnosti poput čitanja knjiga na kajkavskom jeziku, gledanja televizijskih emisija i sudjelovanja u kulturnim događajima također imaju značajan utjecaj na usvajanje jezika. Čitanje priča i bajki na kajkavskom ne samo da razvija vokabular, već i potiče maštu i kreativnost kod djece. Gledanje lokalnih televizijskih emisija koje koriste kajkavski dijalekt može dodatno osnažiti njihovu jezičnu povezanost s kulturom, dok sudjelovanje u kulturnim manifestacijama stvara osjećaj zajedništva i identiteta.

Studije o višejezičnom razvoju pružaju korisne uvide u proces usvajanja kajkavskoga leksika u predškolskoj dobi, posebno u kontekstu osnaživanja višejezičnosti. Djeca koja odrastaju u višejezičnim okruženjima, gdje se kajkavski dijalekt koristi paralelno s drugim jezicima, poput standardnog hrvatskog ili drugih dijalekata, razvijaju fleksibilniji jezični sustav. Istraživanja pokazuju da interakcija među jezicima može poboljšati sposobnost djece da razumiju i koriste različite jezične obrasce, kao i da razvijaju dublju spoznaju o jezičnim strukturnim sličnostima i razlikama.

Praktično, odgojitelji i roditelji mogu koristiti različite strategije za poticanje usvajanja kajkavskog leksika. Uvođenje igara s riječima, rima, pjesama i tradicionalnih igara obogaćuje jezično iskustvo djece. Također, organiziranje radionica i kulturnih manifestacija koje uključuju lokalne običaje i tradiciju može potaći djecu da aktivno sudjeluju u očuvanju i promicanju svog dijalekta.

Uz to, važno je osvijestiti djecu o vrijednostima svog materinskog jezika i dijalekta. Pozitivni stavovi prema kajkavskom jeziku, promovirani kroz obrazovne i društvene inicijative, mogu značajno utjecati na motivaciju djece da savladaju jezik i razviju identitet koji je povezan s njihovim kulturnim nasljeđem.

Sve ove aktivnosti zajednički doprinose stvaranju bogatog jezičnog okruženja koje ne samo da pomaže u usvajanju kajkavskog leksika, već također njeguje osjećaj pripadnosti i ponosa na vlastitu jezičnu i kulturnu baštinu. U konačnici, ovaj proces oblikuje temelje za uspješno komunikacijsko umijeće i doprinos cjelokupnom razvoju djeteta.

8.1. Uporaba jezika u predškolskim ustanovama

Uporaba jezika u predškolskim ustanovama igra ključnu ulogu u jezičnom razvoju djece i u pripremi za školovanje. Odgojitelji kroz različite aktivnosti mogu poticati uporabu jezika a to su:

Čitanje knjiga na kajkavskom jeziku: odgojitelji mogu redovito čitati djeci knjige na kajkavskom jeziku. To može biti širok raspon knjiga, od klasičnih bajki i priča do suvremenih dječjih romana na kajkavskom. Primjerice, "Ribar Palunko i njegova žena Budalica" autora Ivane Brlić-Mažuranić ili "Čombe" autora Miroslava Krležu su popularni naslovi na kajkavskom jeziku.

RIBAR PALUNKO I NJEGOVA ŽENA BUDALICA

„ Pečal gorka jadnu majku obrvala, obrvala i uzdrkala. Čedo svoje bijaše ugledala, želju svoju željkovanu uočila — uočila, ugledala, a ne ogrlila, ne izljubila! Uzdrkala pečal ženu: il' će biti Palunku vjera il' nevjera? Il' će pčelu puštat' i sinku svome doći, il' će pećinom prolaziti do mora neznanoga, po lubina velikoga?

Kako ju je pečal uzdrkala, tako joj se suze od srca otkinule, tako joj se živa riječ povratila, te ona živom riječi pčeli govorila:

— „Ne pečali me, zlatna pčelo! Ne puštam te na slobodu, jer ja moram kroz pećinu proći. Ja sam svoje čedo oplakala iu srcu svome pokopala. Nisam amo došla radi sreće svoje, već radi male stvari: rad lubina iz mora neznanoga.“

Tako žena govorila, u pećinu uplovila. U pećini počinula, u čunku odahnula, tamo noći i mjesečine čekala.

E, moj rode, što se ono danas more tiho učinilo, au zraku bura počinula, gdje u jednoj pećini spava zmija strahovita, u drugoj ptica orijaška, au trećoj žena izmorena!

Tako tiho danak prolazio, tako večer dolazila — tako mjesečina sinula. Kad mjesec visoko na nebo, a žena o ponoći u more neznano zaplovila te je nasred mora udicu spustila.“

Pjevanje kajkavskih pjesama: kroz pjevanje kajkavskih pjesama, djeca mogu uživati u glazbi i istovremeno učiti nove riječi i izraze na kajkavskom jeziku. Primjerice, pjesme poput "Oj, Savice" ili "Teci, teci Reka Savica" su popularne kajkavske pjesme koje se mogu koristiti u predškolskim ustanovama.

Oj, Savice

Oj, Sa, Oj, Savice
tija vodo 'ladna
oj, Sa, oj, Savice
tija vodo 'ladna

Preve, prevezi, oj
prevezi me tamo
preve, prevezi me
tamo i ovamo

Tamo, tamo mi je
selo omiljeno
a u, a u selu
gizdava djevojka

Igranje igara s riječima: odgojitelji mogu osmisliti različite igre s riječima koje potiču uporabu kajkavskog jezika. To može uključivati igre asocijacije, rješavanje zagonetki, rimovanje riječi ili stvaranje abecede i priča na kajkavskom jeziku.

Slika 3. Abeceda na kajkavskom narječju

Slika 4. Abeceda na kajkavskom narječju

Slika 5. Abeceda na kajkavskom narječju

Pripovijedanje kajkavskih priča: kroz pripovijedanje kajkavskih priča, odgojitelji mogu prenijeti bogatu kajkavsku tradiciju i kulturnu baštinu na djecu. Primjerice, legende, mitovi i narodne priče mogu se ispričati na kajkavskom jeziku kako bi djeca uživala u pričama i istovremeno učila o kajkavskoj kulturi.

KUHARICA

„Već drugi dan pada kiša. Jožek i ja držimo se hiže, dâme blagu jesti i piti, podojim, naranim živad. Motam se kraj peći, televizor dela celi dan. Kuliko i gda stignem, prečitam nekaj z vrpe novin za ložiti, pospominam se prek telefona ze susedimi, pajdašicami, decum, vnukima. Premišlam si, bi se moglo reći da sem ja prosečno informerana selska babica. Znam da nemrem veruvati da je vse kaj čujem i čitam istina. Na primera, danes pišeju i pripovedaju da je svinska mast zdrava i puno zdraveša za ljudsku ranu od ulja kaj se prodavle v dučanima. Negda, gda su počeli delati ulje, pripovedali su da je dragoceno i zdravo, niko ni štel masti topiti, a kam čvarke jesti. Opasno za zdravje! Danes, čvarki su četiri put skupleši od šunke bez kosti v dučanu, čak i na placu pri opegeofcima. Ulje je negda bilo gusto, žuto i lepo dišalo gda se zgrejalo.“

Umjetničke aktivnosti: kreativne aktivnosti poput crtanja, slikanja ili izrade maketa mogu biti prilika za korištenje kajkavskog jezika. Odgojitelji mogu poticati djecu da opisuju svoje radove na kajkavskom jeziku ili da stvaraju priče inspirirane svojim umjetničkim djelima.

PAJCEK

Pajcek je jako roktal

v kocu.

Išel sem brzo povedati ocu:

„Tatek, požuri, pajcek je jaden,

sigurne je jako gladen!“

(Fran Grošinić, učenik 2. razreda ; priručnik: Kajkavski za velike i male)

Dramatizacija: kroz dramatizaciju priča ili scena iz kajkavskih knjiga, djeca mogu prakticirati kajkavski jezik na zabavan i interaktivan način. Odgojitelji mogu organizirati kazališne predstave ili igrokaze na kajkavskom jeziku u kojima će djeca imati priliku izraziti se na kajkavskom jeziku.

Ukupno gledajući, uporaba jezika u predškolskim ustanovama nije samo sredstvo komunikacije, već i ključan faktor u poticanju jezičnog razvoja, pripremi djece za školovanje i podršci višejezičnosti.

9. ULOGA ODGOJITELJA

Uloga odgojitelja je da promatra dijete i podrži njegova nastojanja da razumije svijet oko sebe, da stvori takvo ozračje u kojem će dijete izražavati svoje ideje, postavljati pitanja, gledati stvari na drugačiji način, samim time i dovoditi u pitanje već postojeće istine te formirati svoje mišljenje i viđenje svijeta (Petrović-Sočo 1997), a to omogućuje djetetu da ojača sebe i svoju vezu s odgojiteljem uz svakodnevnu komunikaciju i provođenje kvalitetnog vremena zajedno. Velički (2009) kaže kako u predškolskom razdoblju u brizi za djecu trebamo prije svega zadovoljiti njihove potrebe, a jedna od osnovnih je i potreba za sigurnošću, za ljubavlju i pripadanjem. Kako bi djetetu to osigurali najvažnije je osigurati mu sigurnost u jezik, govor i komunikaciju s okolinom kako bi moglo izraziti svoje želje i potrebe.

1. Komunikacija s djecom: odgojitelji u predškolskim ustanovama koriste jezik kao osnovno sredstvo komunikacije s djecom. Kroz svakodnevne razgovore, pitanja i komentare tijekom aktivnosti, oni ne samo da potiču razvoj jezičnih vještina, već i jačaju odnose s djecom. Djeca usvajaju jezik u kontekstu stvarnog života, učeći kako se jezik koristi u različitim situacijama. Osim verbalne komunikacije, odgojitelji mogu koristiti neverbalne znakove, mimiku i geste kako bi djeci pomogli razumjeti značenje riječi i fraze, čime dodatno obogaćuju jezičnu interakciju.

2. Stvaranje poticajnog jezičnog okruženja: predškolske ustanove nastoje stvoriti okruženje koje će biti bogato jezičnim materijalom. Organiziranjem književnih sati, kazališnih predstava, pjesničkih večeri i glazbenih aktivnosti, djeca su izložena raznovrsnim jezičnim oblicima i stilovima. Na primjer, čitanjem klasičnih i suvremenih knjiga, djeca razvijaju emocionalnu i intelektualnu povezanost s jezikom. Pjesme i igre na riječi potiču radoznao duh i zabavu, čineći proces učenja jezika ugodnim i poticajnim.

3. Poučavanje jezičnih vještina: odgojitelji aktivno podučavaju jezične vještine kroz razne strategije i metode, fokusirajući se na fonološku svijest, vokabular, gramatiku i pragmatiku. Primjena igara, pjesama i interaktivnih aktivnosti omogućuje djeci da uče kroz igru. Strukturalne aktivnosti poput igre uloga, stvaranja priče ili zajedničkog pisanja mogu potaknuti kreativnost i kritičko razmišljanje, a istovremeno osnažuju jezične vještine. Kroz potporu i pomoć, odgojitelji stvaraju sigurno okruženje koje potiče djecu na samopouzdanu korištenje jezika.

4. Poticanje višejezičnosti: u mnogim predškolskim ustanovama, osobito u višejezičnim zajednicama, potiče se uporaba više jezika. Djeca se ohrabruju ne samo da koriste svoj materinski jezik, već i da istražuju nove jezike kroz interakciju s vršnjacima i odgajateljima. Organiziranje jezičnih radionica i kulturnih događaja može pomoći djeci da razumiju vrijednost višejezičnosti i razviju interes prema učenju drugih jezika. Ovaj pristup također pomaže djeci da izgrade jezične mostove i usporedbe između jezika, što dodatno obogaćuje njihovo jezično iskustvo.

5. Suradnja s roditeljima: predškolske ustanove snažno surađuju s roditeljima kako bi podržale jezični razvoj djece kod kuće i u vrtiću. Roditeljima se redovito pružaju smjernice i resursi, uključujući preporuke za knjige, igre i aktivnosti koje mogu poduzeti kod kuće kako bi potaknuli jezični razvoj. Organiziranjem radionica i informativnih sastanaka, odgajatelji mogu i educirati roditelje o važnosti poticanja jezika kod kuće. Tako se stvara zajednički cilj u razvoju djece i jako je važna za daljnji napredak.

10. ZAKLJUČAK

Usvajanje kajkavskoga leksika u predškolskoj dobi ključno je za očuvanje kulturnog identiteta i jezične raznolikosti, kao i za razvoj jezičnih i komunikacijskih vještina kod djece. Kroz interakciju s obitelji, odgajateljima i lokalnom zajednicom, djeca razvijaju prvenstveno vezu s kajkavskim jezikom, što im omogućava da koriste jezik u svakodnevnom životu i osjećaju se ponosima na svoju kulturnu baštinu. Odgojitelji igraju vitalnu ulogu u tom procesu stvaranja poticajnog jezičnog okruženja te primjenom raznovrsnih strategija za poticanje jezičnih vještina. Razvoj govora vitalna je komponenta razvoja u ranom djetinjstvu, oblikujući sposobnost djece da komuniciraju, uče i komuniciraju sa svijetom koje ga okružuje. Kroz zajedničke napore i poticajno okruženje, svako dijete može postići svoj puni potencijal u razvoju govora i jezika.

Sociolingvističke i kognitivne perspektive pružaju dublje razumijevanje načina na koji djeca usvajaju jezik, uključujući elemente poput društvenog identiteta i kognitivnog razvoja. Njegovo jezično naslijeđe i poticanje višejezičnosti u ranom djetinjstvu doprinosi ne samo jezičnom razvoju, već i izgradnji emocionalnog i socijalnog identiteta djece.

Kako globalizacija i modernizacija utječe na jezičnu raznolikost, iznimno je važno nastaviti s istraživanjem i potporom usvajanju dijalekta kao što je kajkavski. Time ćemo osigurati da ne samo da sačuvamo, već i obogatimo našu kulturnu baštinu, omogućujući novim generacijama da prepoznaju važnost jezika kao sredstva izraza, identiteta i zajedništva.

11. LITERATURA

- Andrešić, D. (2009). Najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi – priručnik za roditelje, odgojitelje, pedijatre i sve koji prate razvoj djece. Hrvatsko logopedsko društvo. Zagreb: Sekcija predškolskih logopeda grada Zagreba.
- Blaži Draženka, Utjecaj okoline na razvoj govora u djece. Defektologija, Vol. 30
- Bowerman, M. (1982). Reorganizational processes in lexical and syntactic development.
- Celinić Anita (2020.) Kajkavsko narječje, Hrčak
- Časopis Hrvatskih studija, Vol. 14-15 No. 1, 2019.
- Čudina-Obradović, M. (1995). Psihološka utemeljenost institucionalnog predškolskog odgoja. Zagreb: Napredak.
- Gleitman, L.R. et al. (2005). A mechanism for developing the abstract properties of action verbs.
- Hranjec. S. (2004). Govor đaka kajkavca. Vol. 21 No 1, str. 57-63; Govor, Hrvatski : časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture, Vol. 6 No. 2, 2008
- Huđ Lucija, Razumijevanje kajkavskoga narječja djece predškolske dobi s kajkavskog govornog područja(2019.)
- Jembrih, I. (2007). Zavičajna čitančica. Zagreb: Sretna knjiga.
- Kuvač, J, Palmović, M. (2007). Metodologija istraživanja dječjeg jezika. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kuhl, P.K. et al. (2003). Infants show a facilitation effect for native language phonetic perception between 6 and 12 months.
- Lisac, J. (1996) Hrvatski dijalekti i jezična povijest. Zagreb: Matica hrvatska.
- Mandler, J.M. (1980). Recognizing: The judgment of previous occurrence.
- Mercer, N., & Littleton, K. (2007). Dialogue and the development of children's thinking: A sociocultural approach
- Mićanović (2006) Hrvatski s naglaskom: standard i jezični varijeteti
- Odgojne znanosti, Vol. 11 No. 2 (18), 2009
- Pavličević-Franić, D. (2005). Komunikacijom do gramatike. Zagreb: Alfa.
- Petrović-Sočo, B. (1997). Dijete, odgajatelj i slikovnica. Zagreb: Alinea
- Posokhova, I. (2008). Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece.
- Puškar, K. (2015). Čiji je kaj?: narječje između prihvaćanja i odbijanja. Slavia

Centralis, VIII/2, str. 20-35;

- Starc, B, Čudina-Obradović, M, Pleša, A, Profaca, B, Letica, M. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga.
- Škarić, U potrazi za izgubljenim govorom; Školska knjiga (1988)
- Tomić, Z. (2003). Komunikologija. Beograd: Čigoja štampa.
- Turza-Bogdan, T. (2008). Kajkavski dramski tekst u funkciji učenja jezika. Hrvatski časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture, God. VI, br. 2;
- Velički, V, Velički, D, Vignjević, J. (2009). Razumijevanje germanizama u govoru djece rane dobi na širem zagrebačkom području. Odgojne znanosti, Vol.11 No. 2
- Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi. 10. 80–91.
- Vukelić Rožić Đurđa (2017) I onda kak sad to?
- Vygotsky, L.S. (1962). Thought and Language.
- Werker, J.F., & Tees, R.C. (2005). Speech perception as a window for understanding plasticity and commitment in language systems of the brain.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Ana Lacković, studentica V. godine Učiteljskog fakulteta – Sveučilište u Zagrebu, izjavljujem da sam ovaj diplomski rad pod nazivom *o razumijevanju kajkavskog leksika kod djece predškolske dobi u kajkavskom govornom području* izradila samostalno uz vlastito znanje uz mentorstvo prof. dr. sc. Đure Blažeke te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)